

JÓSVAINÉ DANKÓ Katalin

Balassa Iván írásai tájokról, eszközökről, hagyományokról

Tavaly emlékeztünk a kiváló néprajztudós, a határon túli magyarok népi kultúrájának európai hírű kutatójára, Balassa Ivánra, születésének 100. évfordulóján. Felemelő érzés így visszatekintve is, hogy a visszatekintés mennyire széles volt, térben – Budapesttől Sárospatakon át Bárándig – és témában egyaránt, kutatásaitól közéleti szerepvállalásáig. A Magyar Mezőgazdasági Múzeum tavaszi konferenciája, majd a Magyar Nemzeti Múzeum sárospataki Rákóczi Múzeumának Balassa Iván itteni tevékenységét összegező kiállítása – amelyet fia, Balassa M. Iván nyitott meg (beszédét a Zempléni Múzsza tavaly őszi számában tette közzé) – és az emlékező konferencia mind arról tanúskodott, hogy amíg emlékezünk rá, sokszínű egyéniségére és sokrétű tevékenységére, addig közöttünk és bennünk él. Ebben a sorban nem felejtendő a Magyar Néprajzi Társaság ünnepi ülése, amelyhez sok szállal kapcsolódott a kutató. Az év végén Báránd, a szülőhely emlékezett, amelynek díszpolgára volt, ahol végső nyughelye van. A szűken vett néprajztudomány, a tágan értelmezett helytörténettel foglalkozók, a múzeumügy egyaránt fontosnak tartotta a tiszteletadást, amely bizonyítja, hogy bár eltávozott közülünk, életműve maradandó és megőrizzük, ápoljuk emlékét. Mindezen események méltó megkoronázása méltó a jubileumi évre megjelent, Kováts Dániel és Viga Gyula által szerkesztett *Tájak, eszközök, hagyományok* c. kötet.

BALASSA IVÁN

Tájak, eszközök, hagyományok
Néprajzi tanulmányok

A tekintélyes terjedelmű, közel 700 oldalas mű a Kazinczy Ferenc Társaság kiadásában látott napvilágot. A kezdeményezés széles bázisát jól jellemzi, hogy a Nemzeti Kulturális Alap Könyvkiadás Kollégiuma, a Magyar Néprajzi Társaság és a Bodrogközi Művelődési Egyesület mellett Tokaj-Hegyalja, Bodrogköz és Hegyköz kistélepléseinek és városainak, Báránd önkormányzatának, a Petőfi Irodalmi Múzeum sátoraljaújhegyi Kazinczy Ferenc Múzeumának, a Magyar Nemzeti Múzeum sárospataki Rákóczi Múzeumának, Herceggút német nemzetiség-

gi önkormányzatának és a Zempléni Múzsza Alapítványnak a támogatásával jelent meg. Az igényes nyomdai előkészítés a nyíregyházi Feliciter Kiadó, a szép kivitelezés a debreceni Kapitális Nyomda munkáját dicséri.

Kováts Dániel a munka szervezésekor így fogalmazta meg elképzelését „elsősorban Iván írásait tennénk közzé a kötetben, amelyek folyóiratokban, konferencia kiadványokban szétszórtan jelentek meg”. E célt teljesítve a tisztelgő kötet tartalmi egységekre tagolódik. Az *Ember és szerep* először itt közreadott emlékezés a gyökerekre, amelyek meghatározták a közösség, a paraszti-polgári társadalom felé irányuló érdeklődését, másrészt a pataki esztendők, amelyek a számkivetés helyett a gyűjtés-gyapartás évei lettek. A Sors elrendelésére, s Újszászy Kálmán teológiai professzor, a Faluszeminárium majd a Népfőiskola létrehozója révén segítőkre is talált nemcsak a Kollégium munkatársaiban, hanem a térségben élő, tevékenykedő volt faluszemináriumi hallgatókban is. Közös gyűjtőutakat szervezett Takács Béla teológussal, aki a Kollégium Múzeumában dolgozott, s akinek érdeklődését a néprajz, művelődéstörténet felé fordította. Együtt mentették a Zempléni hegység üveghutáinak tárgyi emlékeit, s ezek az üvegek ma a Rákóczi Múzeum legértékesebb, legszebb darabjai. Cigándon Kántor Mihály tanító, Zemplénagárdon Kováts Dániel irodalomtörténész, Révleányváron Iski Bertalan és Sóhajda Mihály református lelkész, Karcsán Nagy Géza tanító, Vajdácskán Szűcs István református lelkész, Nyíriben Ötvös Károly református lelkész, Hegyalján Papp Miklós és Szilágyi Dezső szőlészeti-borászati felügyelők mint önkéntes gyűjtők segítettek. Sokuk a szakma elismert tudósai lettek! Ehhez a megnyerő, közvetlen, barátságos egyéniség közeledésére, nyitottságára volt szükség, s ő megtalálta a hangot, amelyre nem az elutasítás, hanem a segítség, megnyílás volt a válasz. Folytatta a Néprajzi Múzeumban megkezdett munkáit és új kutatásokat is indított, gyűjtéseket folytatott, amelyek mind a Múzeum gyarapodását hoz-

ták, későbbi gyümölcsei a megjelent néprajzi tanulmányokban, önálló kötetekben öltöttek testet (pl. *Karcsai mondák*, 1963; *Földművelés a Hegyközben*, 1964; *Lápok, fák, emberek. Bodrogköz*, 1975). Az ekkor létrejött emberi kapcsolatok mély és egész életre szóló, nemcsak munkatársi viszonyt, hanem meghatározó barátságot jelentettek.

Az ezekben az években gyűjtött néprajzi tárgyi anyag a későbbiekben megvalósult állandó kiállításokban, mint a *Hegyaljai szőlőművelés és borászat története* és a *Rákócziak dicső kora* nyerték el bemutatásukat, kifejezésre juttatva azt a megbecsülést, amely egyrészt a szellemi öröksége, másrészt a tárgyi anyag iránt a múzeumunkban máig jelen van.

A következőkben a szerkesztők Balassa Iván írásait jó érzékkel tematikus egységekre tagolták: *Elvek és módszerek; Agrártechnikák és eszközök; Szőlő és bor; Hagyomány és költészet; Szókészlet és névkincs*. A fejezetek átjárhatóak, s az illusztrációkkal együtt színesek. Az *Elődök és kortársak* fejezetben sokirányú tájékozódás mellett az elődök nagyrabecsülése is kifejeződik, s az emberi példamutatás, amely az értékek megmentésének, ápolásának, továbbadásának, megőrzésének szükségességét állítja követendőnek. A szerkesztők úgy válogatták össze az írásait, hogy az északkeleti régió kerül túlsúlyba, de behelyezve tágabb országos, sőt európai összefüggésekbe. A *Visszhang* és örökség részben tanítványok, egykori munkatársak írásai adják a Balassa életmű áttekintését, s egyben nagyrabecsülésük és tiszteletük a tudós és az ember elhivatottsága, teljesítménye, emléke előtt is kifejezésre jut. A kötetet Balassa Iván lenyűgözően gazdag szakirodalmi munkásságának jegyzéke teszi teljessé.

Jó szívvel ajánljuk a kötetet mindazoknak, akik maguk is szívükben őrzik a néprajztudós emlékét.

Balassa Iván: Tájak, eszközök, hagyományok. Néprajzi tanulmányok. Szerkesztette: Kováts Dániel – Víga Gyula. Kazinczy Ferenc Társaság, Sárospatak, 2017. 688 o. ISBN 978-615-80035-9-9